— Maksustamise alal ei ole seadusandlus ka meil linna-omavalitsuse õigusi kitsendada püüdnud; just vastuoksa — neid on tahetud laiendada uute maksude sisseseadmisega.

Need oleksid siis üldiselt need alused ja piirid, milledes Tartu linnavalitsus teotseb 1917. aastast kuni praeguse ajani. 1917. a. valitud Tartu linnavolikogu volitused pidid 1. I. 1919. a. lõppema, kuid pikendati ja lõppesid uue volikogu valimisega 18. V. 1919. a. Uue volikogu volituste kestus oli kindlaks määratud 1. I. 1921. a. Valijate-nimekirjas oli 30 725 isikut, kuid valimistest võtsid osa ainult 17 909. Erakondade järele koostus uus volikogu järgmiselt: Eesti rahvaerakond — 21, sotsiaaldemokraadid — 19, sotsiaalrevol. — 6, sõidu- ja veovoorimeeste selts — 1, sakslased — 7, juudid — 1, majanduseuuendajate rühm — 4 ja töö-erakond ning üürnikud — 1. Järgmiste volikogude valimised olid 12. ja 13. II. 1922. a. ja 1. ja 2. XII. 1923. a. 1921. a. võtsid valimistest osa 19 980, nimekirjades oli 30 267 isikut (meesterahv. 12 287, naister. 17 980). 1923. a. võtsid osa 23 042; nimekirjas oli 42 933 (meester. 17 640, naister. 25 293).

Rühmade järele kujunes 1921. a. valitud volikogu: Eesti iseseisev sots. tööliste partei — 12, Eesti sotsiaaldem. tööl. partei — 8, töö-erakond — 2, vigastatud sõjameeste rühm — 1, Tartu käsitöö- ja tööstuse-ettevõtjate keskselts — 1, Tartu üürnikkude ühing — 6, Eesti rahvaerakond — 15, kristlik rahvaerakond, majanduslik rühm, põllumeeste kogud — 8, Tartu linna sakslased — 6, Tartu saksa vabameelsed — 1, Tartu juudi vähemusrahvuse rühm — 1. — 1923. a. saatsid liikmeid volikogusse: üürnikud ja vabadussõjalased — 9, E. Sd. T. R. ja S. T. R. liit — 5, Tartu tööstuse-ettevõtjate ja meistrite keskselts — 1, töörahva ühine väerind — 15, majaomanikkude rühm — 9, kristlik rahvaerakond — 3, Eesti rahvaerakond — 12, Balti saksa rühm — 5, vene rühm — 1 [1]).

Eeltoodud andmed kõnelevad kõige selgemat keelt sellest, kuidas mõjus valijate arvu peale kõige demokraatlikuma valimisprintsiibi maksmapanemine; kuna 1870. ja 1892. a. linnaseadused kõnelevad sadadest valijatest, on nende arv demokraatliku linnaseaduse järgi tõusnud kümneisse tuhandeisse.

Lõpetades sellega linna-omavalitsuse, eriti Tartu linna õigusliku seisukorra vaatlemist, tuleks kinnitada, et linna-omavalitsuse mõiste arenemine nii seadusandluses kui ka tegelikus elus sünnib neis radades ning vastavalt neile eesmärkidele, mis on Põhiseaduses tunnustatud ja püstitatud. Linna-omavalitsuse tegevuse kohtuliku kontrolli alla painutamine ei ole halbusi toonud — seda näitab protestide ja kaebuste vähene arv. Proteste on esitatud Tartu linnavolikogu otsuste puhul 1919.—1924. a. administratiiv-kohtule 21, neist Omavalitsuse-asjade Peavalitsuse poolt 2 tagasi võetud, kohtu poolt rahuldatud 15. Eraisikuist on selle aja jooksul nimetatud otsuste peale kaevanud ainult üks, mis kohtu poolt pealegi tagajärgedeta on jäetud.

Ei ole lõdvenenud ka side keskvalitsuse ja kohapealse valitsuse vahel: keskvalitsus teostab järelevalvet ja seda arvestatakse koha peal. Ei ole halvenenud ka üksikute kodanikkude seisukord — nende õigused ja huvid on kaitstud — ja seda kaitset annab kohus. Kohtuliku kaitse sisseseadmisega on see hoolealusest muutunud täiskasvanuks, kes ise mõistab ja on kohustatud oma huvisid kaitsma.

1) Riigikorra kaitseseaduse ja siseministri 1925. a. 23. II. määruse põhjal on töörahva ühise väerinna esindajate volitused lõppenuiks tunnistatud ja nende asemele on volikogusse kutsutud volinikkude kandidaadid teiste rühmade nimekirjade järele. Selle tõttu kujunes volikogu koosseis järgmiseks: üürnikkude ja vabadussõjalaste rühm — 12, Eesti sotsiaaldemokr. tööliste partei ja Iseseisva sotsialistl. töölispartei liit — 7, Tartu tööstuse-ettevõtjate ja meistrite keskselts — 1, majaomanikkude rühm — 11, kristliku rahvaerakonna rühm — 3, Eesti rahvaerakond — 16, Juudi vähemusrahvuse rühm — 1, Balti saksa rühm — 7, vene rühm — 1, töö-erakond — 1.

Tartu, lk. 466